

Motion till riksdagen 2005/06:Ub592

av **Håkan Larsson m.fl. (c)**

Studenternas sociala och ekonomiska situation

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om införandet av ett nytt studiemedelssystem där bidrag och lån skall utgöra vardera 50 % av totalbeloppet.
2. Riksdagen begär att regeringen utreder effekterna och föreslår lämpliga åtgärder för de personer som har studielån i flera system.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att tillsätta en ny studiesocial utredning som är parlamentariskt sammansatt och där studenterna ges ordentlig representation.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att låta göra en översyn av hur forskarstuderandes inflytande säkerställs i olika beslutande organ.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om ett avskaffande av kårobligatoriet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om ett förtydligande av högskoleförordningen för att säkra studenternas rättssäkerhet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att likabehandlingslagen måste åtföljas av sanktionsmöjligheter.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att ta initiativ till att inbjuda berörda kommuner, högskolor och studentkårer till överläggningar om hur bostadssituationen för studenter skall hanteras framgent.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att kommunen skall ha ett bostadsförsörjningsansvar vid ökat antal studieplatser.¹

¹ Yrkandena 8 och 9 hänvisade till BoU.

Fel! Okänt namn på

Inledning

Kunskap är en rättighet för alla människor. Centerpartiet arbetar för ett samhälle, där människor får möjlighet till livslångt lärande. Sökandet efter kunskap skall inte vara reserverat för ungdomsåren och inte bero av var man väljer att leva sitt liv. Högre utbildning skall nå hela folket i hela landet samt ske under hela livet.

Centerpartiet har medverkat till att bygga ut den högre utbildningen över landet så att det idag finns minst ett lärosäte i varje län. Denna utbyggnad, tillsammans med förbättrade möjligheter till distansutbildning, bl.a. via Nätuniversitetet, förbättrar tillgängligheten till högre utbildning och motverkar därmed den regionala och sociala klyvningen. Det viktiga nu är emellertid att prioritera kvalitetsarbetet vid våra universitet och högskolor så att Sverige även i framtiden kan ha en högre utbildning i världsklass.

Vi utvecklar våra synpunkter och förslag på den högre utbildningen och forskningen i gemensamma motioner inom Allians för Sverige. I denna motion lyfter vi främst fram den enskilde studentens ekonomiska och sociala situation.

Studenters ekonomi

Från Centerpartiets sida var vi kritiska till det nya studiemedelssystemet när det infördes 2001 – och även om en del förbättringar har skett står vi kvar vid huvudkritiken. Dagens studiemedelssystem leder till att återbetalningen av studieskulden blir en orimligt tung börda för de personer som inte har möjlighet till höglönekariär. De förändringar som har skett – främst möjligheterna för äldre personer att få studiemedel och det nya barn tillägget – är positiva, men vi vill börja förbereda övergången till ett helt nytt studiemedelssystem.

Utgångspunkter för ett nytt studiemedelssystem

Den primära uppgiften för studiemedelssystemet bör vara att förverkliga samhällets intresse i att den enskilde medborgaren satsar på högre utbildning och att främja rekryteringen genom att undanröja sociala och ekonomiska hinder för högre utbildning. Högre utbildning är och skall vara en god investering såväl för den enskilde studenten som för samhället. Därför finns det goda skäl för staten att subventionera den enskildes kostnader för studierna och på så sätt dela risken.

Ett nytt studiefinansieringssystem bör bygga på fyra grundläggande principer:

- Det skall vara lika för alla
- Skuldbördan måste lättas efter studietiden
- Det måste vara enklare och lättöverskådligare än idag
- Subventionerna i systemet måste bli tydligare

Utifrån dessa principer bör ett nytt och förbättrat studiefinansieringssystem byggas. Centerpartiet anser att bidrag och lån skall utgöra vardera 50 procent av totalbeloppet i studiemedelssystemet. Återbetalningen utformas som ett modifierat annuitetslån på 20–25 år och fribeloppet uppgår till minst två basbelopp.

Detta förslag innebär att skuldbördan blir hanterlig för alla studenter och att möjligheten att undvika lån blir större genom höjt eller slopat fribelopp. Ett studiefinansieringssystem måste vara hållbart och förutsägbart över tiden, såväl för den enskilde som för staten. Med ett nytt system i enlighet med denna modell kan också den sociala snedrekryteringen minskas. Tillsammans med Centerpartiets skatteförslag skulle denna modell möjliggöra för stora grupper att minska lånebördan redan under studietiden. Därmed blir det lättare för personer från studieovana miljöer att ta steget till högre studier. Vi anser att en höjning av totalbeloppet i studiemedelssystemet måste prioriteras så snart samhällsekonomin tillåter detta. Vad som ovan anförts om införandet av ett nytt studiemedelssystem, där bidrag och lån skall utgöra vardera 50 procent av totalbeloppet, bör ges regeringen till känna.

Återbetalning till flera studiemedelssystem

Sedan det nya studiemedelssystemet infördes har antalet personer som inte betalat sin studieskuld blivit fler. Orsaken är att en del har lån i upp till tre olika studiemedelssystem, vilket leder till att återbetalningstakten blir hög. Det gäller särskilt om man har en lång utbildning men inte en motsvarande lika hög lön, t.ex. sjuksköterskor.

Det är möjligt att lägga om sina gamla lån till det nya systemet men detta är ofta inte särskilt fördelaktigt. Vi anser därför att regeringen bör få i uppdrag att utreda effekterna och föreslå lämpliga åtgärder för de personer som har studielån i flera system. Detta bör ges regeringen till känna.

Studiesociala frågor

Trygghetssystemen har tyvärr inte förändrats i takt med högskolans utbyggnad. Studenter utesluts i princip ur trygghetssystemen eftersom de inte arbetar och därmed saknar sjukpenninggrundande inkomst. Otrygga ekonomiska förutsättningar innebär negativa konsekvenser för enskilda studenter, men motverkar också målsättningen om minskad snedrekrytering och ökad mångfald i högskolan. Det måste vara möjligt, ekonomiskt och socialt, att kombi-

Fel! Okänt namn på

nera studier med familjeliv om visionen om ett livslångt lärande skall kunna förverkligas.

I dagens kunskapssamhälle ställs allt högre krav på människors utbildning och kompetensutveckling. För att utjämna de sociala, ekonomiska och geografiska klyftorna är det viktigt att alla, oavsett kön, ålder, funktionshinder eller etnisk och social bakgrund, ges tillträde till den högre utbildningen. Här finns fortfarande mycket att göra. Det handlar om en av utbildningspolitikens största utmaningar för framtiden.

Studiesocial utredning

Många enskilda frågor som berör studenter och forskarstuderande har behandlats av riksdagen. Det handlar om allt från bostäder och familjestöd till arbetsmarknadspolitik. Tyvärr har många av besluten varit till studenternas nackdel.

I början av förra året presenterades Studiesociala utredningen. Centerpartiet hade länge krävt en sådan utredning, men vi var kritiska till att utredningen inte var parlamentariskt sammansatt och dessutom inte hade någon ordentlig studentrepresentation.

Utredningen konstaterade en del missförhållanden som råder för de studerande, men eftersom regeringen hade valt att inte ge utrymme för några större förändringar och förbättringar så blev förslagen inte särskilt omfattande. Utredningsdirektiven var begränsade till att analysera den ekonomiska och sociala situationen för de studerande för att lämna underlag till regeringens fortsatta överväganden. Eftersom regeringen anser att grundstrukturen för de olika socialförsäkringssystemen skall ligga fast finns det tyvärr föga som talar för att man verkligen är beredd att låta studenterna ta del av trygghetssystemen i högre utsträckning än idag.

Vi anser att det är rimligt att gå vidare med att föreslå lösningar för de missförhållanden som påtalats och dessutom göra en mer förutsättningslös analys av studenternas studiesociala situation. Regeringen bör därför tillsätta en ny studiesocial utredning som är parlamentariskt sammansatt och där studenterna ges ordentlig representation. Detta bör ges regeringen till känna.

Studentinflytande

Studentens roll i högskolan skall vara den aktiva medaktörens. Det borde vara en självklarhet, men är det tyvärr inte. Grunden för ett optimalt studentinflytande är ett gott formellt inflytande och att studenterna skall ha rätt att som fullvärdiga ledamöter delta i alla styrelser och nämnder inom högskolan. Forskarstuderande har en situation som varken är jämförbar med grundutbildningsstudentens eller de av högskolan anställda lärarna/forskarna. Därför är det viktigt att även forskarstuderandes representation i olika beslutande organ

säkerställs. Regeringen bör göra en översyn över hur forskarstuderandes inflytande säkerställs. Detta bör ges regeringen till känna.

Kårobligatoriet

Sedan länge anser Centerpartiet att kårobligatoriet är principiellt felaktigt och det bör därför avskaffas. Även studenter bör själva få välja vilken förening de vill vara med i. För oss som tror på studenternas stora och viktiga roll i utvecklandet av landets universitet och högskolor ter sig inte en verksamhet som bygger på obligatorisk anslutning som en tilltalande lösning.

Det finns en rad frågor som behöver lösas på vägen mot obligatoriets avskaffande och vi vill se en noggrann genomlysning av dessa. Sedan obligatoriet senast utreddes har det skett en hel del förändringar i form av ett ökat antal studenter och lagstiftning om studentinflytandet. För att frågorna kring obligatoriet skall bli noggrant utredda vill vi att regeringen tillsätter en parlamentarisk utredning. Det är mycket viktigt att utredningens arbete sker i nära samarbete med studentsammanslutningar av såväl kår- som nations- och studentföreningskaraktär. Utredningen skall ta fram en handlingsplan för avvecklingen samt en tidsplan för densamma. Handlingsplanen kan innehålla övergångsregler.

I direktiven till utredningen måste ett antal moment preciseras. Först och främst måste utredningen granska de strukturer som i dag existerar för val av studentrepresentanter till olika organ vid landets lärosäten, presentera alternativ för en frivillig kårverksamhet samt i övrigt föreslå nya former för studentinflytandet. Utredningen skall lämna förslag på hur studentinflytandet över den akademiska och studiesociala kvaliteten kan vidareutvecklas vid ett avskaffande av obligatoriet. Studenternas möjlighet att bedriva utbildningsbevakning skall särskilt belysas. Härvidlag skall särskild hänsyn tas till frågan om studentkårernas oberoende gentemot lärosätena. Utredningen skall vidare granska och lämna förslag på framtida definitioner och avgränsning av studentkårernas kompetens. I arbetet med att finna nya former för studentinflytande skall behovet av kontinuitet beaktas.

Utredningen skall också studera de nuvarande reglerna för beskattning av landets kårer och nationer och beakta de frågor kring momsredovisning, fastighetsbeskattning och beskattning av verksamheter som kan komma att bli aktuella vid ett avskaffande av obligatoriet. Särskild uppmärksamhet skall ägnas förhållandena för nationerna vid Lunds universitet och Uppsala universitet och hur dessa nationers studiesociala kvalitet fortsatt skall kunna upprätthållas vid ett avskaffande av obligatoriet. Utgångspunkten skall vara att dagens kårer och nationer inte missgynnas skattemässigt när obligatoriet avskaffas. Vad som ovan anförts om ett avskaffande av kårobligatoriet bör ges regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Studenternas rättssäkerhet

Högskolorna bedriver i flera fall myndighetsutövning i förhållande till studenterna, vad beträffar antagning, examination, beviljande av studieuppehåll, rätt att fullfölja utbildning, rätt till omtentamen, byte av examinator, tillgodoräkning av poäng m.m. Högskolornas lokala regelverk måste ses över oftare av JO och Högskoleverket. Regler som rör studieuppehåll, antagning och rätten att genomgå prov bör också regleras i högskoleförordningen på ett tydligare sätt. Högskolornas lokala regelverk finns inte alltid sammanställda eller tillgängliga, vilket lett till stora skillnader i praxis mellan olika högskolor och mellan olika delar av samma högskola, vilket kan vara svåröverskådligt för den enskilde studenten. Givetvis bör högskolorna vara skyldiga att dokumentera sin praxis och också motivera alla beslut skriftligt. Det bör ankomma på regeringen att göra erforderliga förändringar av högskoleförordningen för att garantera detta. Vad som ovan anförts om ett förtydligande av högskoleförordningen för att säkra studenternas rättssäkerhet bör ges regeringen till känna.

Centerpartiet välkomnar det faktum att regeringen har agerat för ökad rättssäkerhet för studenter i form av att även studenter skall omfattas av diskrimineringslagstiftningen. För att skapa klarhet i de rättigheter och skyldigheter man som student har och för att tydliggöra studentens rättsliga ställning kan det finnas skäl att inrätta en funktion som studentombudsman. Det har redan visat sig att den s.k. likabehandlingslagen är tandlös, eftersom det inte finns någon sanktionsmöjlighet mot de lärosäten som inte följer lagen. Centerpartiet anser att lagen om likabehandling måste åtföljas av lämpliga sanktionsmöjligheter. Förslag på hur sanktionsmöjligheterna skall utformas bör ges i uppgift till regeringen att återkomma med. Detta bör ges regeringen till känna.

Studentbostäder

Även om en stor del av de hyresbostäder som byggs är specialbostäder för exempelvis studenter skulle nybyggnationen av studentbostäder behöva vara mer omfattande. Bostadssituationen för landets studenter är på flera håll alarmerande. Centerpartiet anser att inriktningen på bostadspolitiken bör vara att komma bort från subventioner av olika slag. För att kunna minska bristen på studentbostäder är det dock fortfarande befogat med subventioner för studentbostäder. Därför anslår Centerpartiet i sin budgetmotion 150 miljoner kronor årligen till ett investeringsbidrag för studentlägenheter under åren 2006–2008. För yrkande i detta avseende hänvisas till Centerpartiets bostadsmotion. Vi föreslår även skattelättnader för personer som hyr ut bostad som inneboende eller i andra hand till studenter.

Regeringen har ett ansvar för att tillsammans med de kommuner som har högskolor och universitet forma en strategi för hur studentbostadstillgången skall säkras framgent. Användningen av de resurser som avsatts för att stimu-

Fel! Okänt namn på

lera nybyggnation av studentbostäder bör avgöras genom dessa diskussioner. Regeringen bör få i uppdrag att bjuda in berörda kommuner, högskolor och studentkårer till överläggningar om hur bostadssituationen för studenter skall hanteras framgent. Detta bör ges regeringen till känna.

Då en högskola eller ett universitet får fler platser ökar givetvis behovet av studentbostäder. Kommunen måste ha med detta i planeringen istället för att lämna de studerande med ett tröstlöst sökande efter bostad. Därför anser vi att kommunen skall ha ett bostadsförsörjningsansvar vid ökat antal studieplatser. Detta bör ges regeringen till känna.

Stockholm den 4 oktober 2005

Håkan Larsson (c)

Birgitta Sellén (c)

Jan Andersson (c)

Birgitta Carlsson (c)

Anders Larsson (c)

Margareta Andersson (c)

Kenneth Johansson (c)